

Att nå segrar

Handbok för amatörpolitiker

Alternativ Stad, augusti 1983

”Den härskande makten ställs alltid inför frågan 'under de och de omständigheterna – vad ska man göra' medan oppositionen aldrig behöver ta något ansvar eller fatta några egentliga beslut. När det är fråga om en permanent och pensionerad opposition förfaller, som en följd av detta, kvaliteten på dess tänkande”
George Orwell

Det här häftet är ett resultat av ett seminarium som Stockholms Miljögrupp/Alternativ Stads debattgrupp arrangerade på Skeppsholmens Folkhögskola den 18 juni 1983. Deltagare på seminariet var folk aktiva i facket, i hyresgäströrelsen, i miljö- och solidaritetsrörelsen.

Seminariet arrangerades för att vi hade en känsla av att ”den systemkritiska oppositionen” – dvs alla vi som vill ha förändringar i grunden av samhälle och livsmönster – hade kört fast i rutin, missmod och navelskåderi, och kort sagt betedde oss förskräckligt ineffektivt.

När vi diskuterade programmet var vår vägledning att inte i första hand söka oss till våra egna rörelsetraditioner. Tvärtom ville vi tillägna oss traditionerna från våra motståndare – regeringar, militärer, företagsledare. Vi sa oss att dom i alla fall besatt en viss proffsighet i att få saker gjorda som vi inte skulle må illa av att också lära oss. Och dessutom, tyckte vi, var det inte mer än rättvist att vi lärde oss av dom ett tag som omväxling: dom har ju under många års tid studerat oss och våra metoder via FOA, Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar och SAFs kampgrupper. Medan vi arbetade med dokumentationerna av seminariet ökade våra ambitioner. Utan tvivel finns idag ett större intresse för omprövningar

och strategi, det visar såväl fredsrelsens ickevålds-seminarier som de ”gamla” folkrörelsernas självprövningar. Frågan ”hur ska folkrörelserna agera för att nå sina mål” har bara blivit aktuella sen vi hade vårt seminarium.

Därav detta häfte.

Tord Björk
Liselott Falk
Jan Wiklund

Inledning till praxeologin

Det räcker inte att ha rätt, man måste få rätt också. De flesta av oss som har engagerat oss i politisk verksamhet har gjort det med en stark känsla av att arbeta för något som är rätt. Jorden förgiftas, stormakternas ledare hotar oss till livet, det internationella storkapitalet vill tvinga på oss sin produktions- och konsumtionsordning av heltigenom egoistiska skäl. Det är inte att undra på att man under stundom grips av rättfärdighetslidelse, av vrede och hat mot ”dödens vänner” som Torkel Rasmusson kallar dom (1).

Sådant må kanske vara bra för viljan att kämpa politiskt. Men för klarsynen och för förmågan att fatta rationella beslut är det inte alltid så lyckat. Eftersom motståndarna är så genom usla är det lätt att kräva absoluta åtgärder mot dom; bara den skoningslösa kampen duger. Men skoningslös kamp blir lätt lite patetisk när man vet hur små resurser man själv har och hur stora motståndarna kan mobilisera. Vilket i sin tur lätt leder till resignation och passivitet.

Det här kapitlet handlar om ett lite kyligare sätt

att se på politiska motsättningar. Ett synsätt där resultatet är det viktiga och där moralen inte spelar någon roll. Eller om man så vill, där moralen bara går ut på att skaffa mer makt åt sig själv, den egna gruppen, klassen eller nationen.

Militärer och företagsledare brukar studera något som kallas praxeologi. Praxeologi betyder "Läran om mänskliga handlingar i konfliktsituationer" och skulle kunna beskrivas som kunskapen om vilka principer strategier måste tillgodose för att vara bra strategier.

Praxeologin handlar om villkoren för att förverkliga ett mål under yttre motstånd, antingen det nu rör sig om ett krig, om affärsmässig konkurrens eller om dom politiska motsättningar vi är vana vid.

Eftersom det finns ett motstånd är alla företag svåra. De rymmer strategiska problem, risker och faror som begränsar handlings- och tankemöjligheterna. Det är inte bara att rusa rakt på. Det räcker inte heller med taktik, dvs att försöka lura motståndaren. Inte heller är det en fråga om att undvika konflikter. Däremot är det nödvändigt att man neutraliserar motståndet, splittrar upp det och gör det lättare att tas med.

Praxeologin arbetar med enkla grundprinciper - enkla när man väl har förstått dom. Att dom därför inte är helt självklara visas bäst av att så många bryter mot dom, till sitt eget fördärv. För att börja med grunderna så utgörs motståndet av motståndare och omständigheter. Motståndarna gör motstånd för att deras mål är annorlunda än våra egna, och i värsta fall oförenliga med dem. Omständigheterna är sådant som tid, avstånd och kort uttryckt alltings naturliga jävlighet. Båda måste bekämpas.

Eftersom alla företag är svåra måste man ha resurser för att ge sig in på dom. Intellectuella, dvs kunskaper och fantasi; fysiska, dvs pengar och "dom rätta prylarna"; psykiska och moraliska, dvs mod och uthållighet. Dessutom behöver man spelrum, eftersom man inte kan handla om man är i omgivningens eller motpartens våld.

Resurserna förbrukas under kampens gång. Konflikterna har ett pris. För att uppnå något måste man offra något. För att få Södertörnsbussarna in till stan måste man vara beredd att lägga ner resurser i tid, pengar och initiativ. Kampen är inte ett självändamål. Den är bara ett medel för att förverkliga ett syfte. Och då måste syftet vara värt priset. Tycker man inte att det är värt kampens pris att få åka buss ända in till stan engagerar man sig inte heller. Det får inte kosta mer än

det smakar.

Syftet i en konflikt är att fälla motståndaren. Men inte ens det är ett självändamål. För syftet med att fälla motståndaren är att få honom att acceptera vissa villkor.

Att få motståndaren att acceptera villkoren är målet för alla konflikter. Det är inte att "avslöja" motståndaren, eller förödmjuka honom, eller döda honom. Sådant kan emellanåt vara medel, men det är tveksamt om de är vidare bra. Det finns en skillnad mellan att driva igenom sina syften och att dessutom trampa motståndaren i ansiktet. För om det framgår att det är det senare man är ute efter driver man motståndaren att försvara sig med alla medel; det blir helt enkelt för kostsamt för honom att ge efter ens i de minsta frågor, eftersom han vet att man inte är intresserad av småfrågorna i sig. Det fick inte minst tyskarna erfa i de länder de ockuperade under andra världskriget. "Vi vill inte leva om tyskarna ska vinna detta krig", formulerade Sandemose norrmännens reaktion (2).

Samma logik gäller för båda parter i en konflikt. För båda parter gäller att konflikten inte får kosta mer än den smakar. För båda parter gäller det att framställa villkoren för motståndaren så att det blir billigare att acceptera dem än att fortsätta striden.

Detta är praxeologins kärnpunkt. I en strid gäller det att väga motståndarens kostnad för att ge upp, i förhållande till hans kostnad för att fortsätta slåss, mot sin egen kostnad för att ge upp, i förhållande till att fortsätta slåss. Varvid det förstås gäller att man själv ska ha mer att vinna på att välja fortsatt strid än vad motståndaren har.

Det är alltså bra om man kan göra det billigt för motståndaren att ge upp. Ett sådant förhållande rådde under Almstriden 1971 – se vidare kapitlet om schizofren strategi. Stockholms myndigheter riskerade bara lite prestigeförlust på att ge upp - deras materiella intresse av att bygga en T-baneuppgång i Kungälv var litet. Å andra sidan riskerade de sin legitimitet som folkets representanter på att fortsätta bråka.

Det billigaste alternativet för dem var att så snabbt som möjligt få slut på konflikten, även om det innebar att ge upp helt.

Ett annat exempel – i storpolitisk skala – var Vietnamkriget. USAs regering hade inte mycket att vinna på att fortsätta slåss; däremot hade de lite att förlora på att ge upp – det fanns t o m statsfinansiella vinster att göra på det. Det blev omöjligt att motivera väljarna för fortsatta krigs-

ansträngningar och det blev billigare att sluta fred.

Ett sätt att göra det billigt för motståndaren att ge upp kan t ex vara att åta sig att rädda hans ansikte.

Konsten att få motståndaren att gå med på villkoren utan att behöva ta till våld betraktas annars som det yppersta inom krigskonsten. Den smartaste generalen, enligt en gammal kinesisk filosof, är den som kan vinna utan strid. Knepet ligger i att påverka motståndarens vilja med psykologiska medel istället för med våld (3).

Ty varje strid är en strid mellan viljor, ytterst sett. Det tjänar inget till att man vet hur man använder ett vapen om man inte vill använda det; så sa redan Clausewitz, militärteorins klassiker framför alla andra.

Viljan, eller stridsmoralen, beror av många saker, Av motivationen, dvs av värdet på det man slåss för; av svårigheten, dvs av vad man offerar; av vanan, dvs av förtrogenheten med miljön (det är de ”gamla rävarna”, dom som har varit med länge, som sist ger upp) ; och av framgången. Om man bara vinner hela tiden är det väldigt bra för stridsmoralen. Om man bara förlorar är det förödande. Det är inte minst ett ytterligare argument för att den skoningslösa kampen inte alltid är så bra.

Därför bör man välja lagom överkomliga mål. Om man vill klara av allt på en gång är det risk för att man inte får någonting gjort. Visserligen är det inte säkert att det är väggen som håller när man kör huvudet i den, men å andra sidan är det inte säkert att man har råd att ta den risken. De senaste rapporterna från BZ-fronten i Köpenhamn visar just detta: att ständigt ta stryk har blivit för mycket för många husockupanter, som helt enkelt har flyttat från stan. Deras vilja har knäckts,

Att välja delmål som är lagom lätta, men ändå leder framåt och därför värda att slåss för – det är konsten!

Jag tänker sluta här. Man skulle också kunna gå in på strategi , dvs konsten att välja slagfält så det gynnar en själv och missgynnar motståndaren. Men det är så att säga nästa kapitel.

JW

Bakgrund till det praxeologiska tänkandet

Det praxeologiska tänkandet har utvecklats ur andra traditioner än dem vi är vana vid.

Det har uppstått i vissa miljöer: under tider av, hårda konflikter, där problemen ställts på sin spets; bland militärer och politiker som har stått mitt i striden och varit tvungna att handla för att inte gå under.

Dessutom kännetecknas det praxeologiska tänkandet av att det har uppstått i miljöer som har stått makten nära. Konflikterna har inte bara varit konflikter med ”dom där nere”, konflikter om fördelning av ett givet resultat. De har också varit konflikter där samhällets fortlevnad har stått på spel.

Därför har man varit tvungen att se problemen ”uppifrån”; varit tvungen att ha en lösning som står sig och att skapa ”fred” – dvs ett tillstånd där konflikterna i alla fall inte är så stora att de omöjliggör fortsatt existens.

Den som först formulerade tanken att eftersom krig går på att få motståndaren att sluta slåss så är dat bästa som kan hända att han aldrig börjar, var en kines som hette Sun Tsu. Han levde för 2500 år sen, en period i Kinas historia som var mycket stormig.

En som vidareutvecklade teorierna var en prussisk general som levde under napoleonkrigen och hette Clausewitz. Hans teorier studeras än idag, trots att vapenutvecklingen borde ha gjort dem omoderna för länge sen. Men eftersom hans teorier handlar om kampens innersta natur och om den militära kampens politiska syften spelar det ingen roll.

Några av de största revolutionärerna har insett praxeologins betydelse. Sun Tsu inspirerade Mao. Lenin studerade Clausewitz. Och eurokommunismens grundare Gramsci lät sig inspireras av en tredje av de ”stora” inom traditionen, Machiavelli, som beskrev vad politik egentligen sår ut på, i början av 1500-talet.

För de största revolutionärerna – de som lyckades – insåg att om man ska ta jobbet från ”dom där uppe” räcker det inte med att bara opponera mot dom. Man måste ha en plan för hur man ska styra samällsskutan vidare sam ar minst lika ”bra” som deras.

Det finns emellertid andra strategiska traditioner som har ett visst intresse. Nyligen fick vi höra talas om Wo Tsu, som levde ungefär samtidigt som Sun Tsu. Det är lite oklarare vad han stod för, eftersom han inte på samma sätt var en maktens strateg och därför inte har ansetts lika angelägen att bevara i minnet.

Han ägnade sig åt att tillsammans med en grupp bege sig till konfliktområden för att åstad-

komma förlikning, genom att lyssna på olika sidor för att hitta en gemensam lösning. Om det inte gick slöt han sig till den svagaste parten och lärde ut motståndsteknik – främst olika sätt att bryta ner övermaktens moral.

En som man kan säga handlar i Wo Tsus tradition är Gandhi.

Poängen i den strategin är att man inte betraktar motståndaren som bara en representant för det helgjutet onda. Man förutsätter att det kan finnas sidor hos motståndaren att ta fasta på, sidor som är bra och som man kanske saknar själv. Utifrån den bedömningen försöker man sen hitta utvägar. Det är utifrån detta som man ska bedöma Gandhis hungerstrejker. Dom var inte bara en metod att pressa motståndaren. utan också ett sätt att vidga sin egen förståelse, ett sätt att ge större tyngd åt den egna rörelsen och stärka sin egen moral, uthållighet och kampförmåga.

TB

Noter

1. Se dess långa dikten 'Med blodad tand', en av de vackraste politiska dikter som nånsin skrivits på svenska språket.

2. Det finns inte bara praxeologiska motiv för det. Ju mer man trappar upp nivån för en konflikt, desto mer gör motståndaren det också. Vilket alltid motverkar huvudsyftet med politiken: att skapa fred, att bygga upp ett samhälle där det är gott att leva.

Nazisterna var en direkt följd av Versaillesfredens hårdhet. Stalinisternas terror var en direkt följd av inbördeskriget som i sin tur var en följd av att det ryska (små)borgerskapet såg sig hotat till livet. Och, för den delen, bolsjevikernas oförsonlighet var en direkt följd av tsarväldets förstockade konservatism som inte tillät vanligt motstånd art komma till uttryck.

3. Och den dum måste generalen är den som först skrämmer motståndaren att mobilisera till det yttersta, och sen saknar förmåga att ens försvara sig mot det monster han har byggt upp. Som de europeiska kommunistpartierna.

Litteratur

Pau Puig i Scotoni: Att förstå revolutionen (Zenit)

Karl von Clausewitz: Om krigen (Gyldendal)

Michael Howard: Clausewitz (Oxford University Press)

Sun Tsu: The Art of War /Oxford University Press)

Niccolò Machiavelli: Fursten (Natur och Kultur)

Edward Luttwak: Statskupp (Gyldendal)

Schizofren strategi, eller Både Och:

Den rätta linjen är oftast fel

Det här avsnittet ska argumentera för den lite paradoxala ståndpunkten att det är fel att driva "Rätt Linje" i politiken.

Camillo di Cavour, som var en makalöst smart politiker som ledde Italiens enande på 1800-talet, lär ha sagt: "i kampen för Italiens enhet kan man använda en revolutionär strategi och en reformistisk. Det bästa är att använda båda samtidigt". Dessutom handlade han så. Medan han ägnade sig åt reformistisk politik och diplomati uppe i Piemonte finansierade han Garibaldi's revolutionära folkresningar nere i södern. (Rättelse 2013: Han finansierade revolutionära resningar i de norditalienska småstaterna, inte Garibaldi).

Vad det handlar om är givetvis att olika människor handlar utifrån olika bevekelsegrunder. Det som sätter den ene i rörelse kan lämna den andre helt oberörd. Om man ska bygga upp en bred rörelse för ett gemensamt mål måste man ge olika människor med olika utgångspunkter möjlighet att handla på olika sätt och tala med olika språk.

Ska man utnyttja den fulla kraften hos en rörelse måste man fråga sig om lösningen är hierarkisk, monolitisk, med en rätt linje, en rätt organisation, en rätt ledning.

Det var nog ingen slump att Cavour var så bra på det här. Han var nämligen liberal, och borgerliga politiker har alltid varit bättre på att tillämpa pluralism i politiken än dom rörelser som utgår från mer eller mindre socialistiska folkrörelsetraditioner.

Liberalerna gör nämligen som tvättmaskinsfabrikanterna, som dom är andliga släktingar till – säljer identiska tvättmaskiner till olika kunder under olika namn. Det a: ingen slump att det finns en sådan flora av borgerliga politiska partier som vänder sig till folk med olika smak.

Kanske vill inte folkrörelsetraditionen använda sådana metoder för att den tycker att det är fusk? Eller kanske beror det på arvet från 1800-talets frikyrkor med deras moralistiskt färgade föreställningar om att det finns ett som är Rätt och allt annat som är Fel? Eller beror det bara på att

ett pressande underläge lätt lurar en att tillämpa Enighet också när det inte är på sin plats? Konsten att bygga upp ett motstånd som inte är hierarkiskt är svår. Den svenska ämbetsmannatraditionen, den marxist-leninistiska partiteorin osv gör det svårt att tänka i andra banor än om den Rätta Linjen och den Riktiga Ledningen och I Demokratisk Ordning Fattade Beslut. Men det är inte desto mindre nödvändigt, vilket våra exempel visar.

LF, JW

Folkkampanjen mot kärnkraft

De första exemplen härrör sig från folkomröstningskampanjen 1979 - 1980. Det finns många olika aspekter på varför vi förlorade folkomröstningen, och vi har medvetet valt ut två:

- dels hur Folkkampanjen organiserade sitt arbetsplatsarbete och
- dels hur linje 3 blev den enda rätta linjen för kärnkraftsmotståndet.

Vi börjar med den senare frågan.

Folkkampanjen bildades redan under våren 1978 och drev under vintern 78-79 med stor framgång en kampanj för en folkomröstning om kärnkraften. Kampanjens avslutning sammanföll med Harrisburg-olyckan och som bekant svängde SAP och lovade en folkomröstning. Tidpunkt och alternativ var vid detta tillfälle – april 1979 – oklara men antikärnkrafts rörelsen krävde två klara alternativ: ett ja och ett nej.

Nej-sidans alternativ presenterades redan några veckor senare. Men ja-sidan väntade av många skäl ända till i december innan man klargjorde att man inte kunnat enas.

Att kärnkraftsmotståndarna under sin namninsamling krävde två klara alternativ är enkelt att förstå, och det var säkert också den bästa strategin. Problemet man såg var naturligtvis en splittring av ja-sidan med olika mellanalternativ för att ta loven av kärnkraftsmotståndet, precis så som verkligheten också blev.

Efter folkomröstningen har det varit väldigt lätt för oss kärnkraftsmotståndare att skylla vår förlust på den svinaktiga ja-sidan som delade upp sig på två linjer. Men frågan är om sanningen är så enkel.

Hade Folkkampanjen kunnat göra något åt saken innan ja-sidan presenterade sina alternativ? sedan ja-sidan presenterat sina alternativ?

En fullständig utredning kan vi inte göra här, men följande saker tål att fundera på:

Vilka påtryckningar utövade Folkkampanjen under sommaren och hösten 1979 för att säkerställa att det endast skulle bli två alternativ? Svaret är inga, eftersom Folkkampanjen centralt vid detta tillfälle ägnade alla sina krafter åt att via förhandlingar enas om en organisation för kärnkraftsmotståndet, som skulle samla alla antikärnkraftskrafter under en och samma hatt. Det blev liksom inte tid åt att gripa in i politiken.

Vilka möjligheter hade Folkkampanjen efter det att linje 1 och 2 presenterats proklamera en linje 4 med förslagsvis omedelbar avveckling som huvudlinje, och med syftet att få linje 3 att framstå som en måttlig mittenlinje? För Folkkampanjen Nej till Kärnkrafts ledning var det omöjligt att tänka sig flera nej-alternativ. Man hade sent omsider lyckats ”ena sig” om en organisation, en ledning för denna organisation och ett kansli. Tanken på flera linjer diskuterades därför aldrig av den nationella styrelsen även om den hade diskuterats under hela hösten inom t ex Fältbiologerna och Miljöförbundet.

Den andra mycket enkla bortförklaringen till nej-sidans förlust brukar lyda på följande sätt:

- Vi nådde inte ut på arbetsplatserna!

Men varför? Den frågan måste naturligtvis ställas och svaret måste sökas på fler håll än i att socialdemokraterna har en så stor dominans på de flesta industrier. Vad gjorde Folkkampanjen? Folkkampanjen var i huvudsak en organisationskartell där riksdagspartierna Centern och VPK försökte, och delvis lyckades, spela en helt framträdande roll.

Arbetsplatsarbetet sågs som en VPK-angelägenhet.

Under november, ungefär samtidigt som det blev klart att ja-sidan skulle delas på två, presenterades från miljörörelsens sida ett förslag om att inrätta ett särskilt Löntagarnas Informationskontor. Kontoret skulle drivas av linje 3-medlemmar beslutsfritt och organisatoriskt vara väl avskilt från Folkkampanjen. Förslaget möttes till en början med stor skepsis, men när det fick stöd av socialdemokraten Ulla Lindström kunde det realiseras.

Arbetet på kontoret flöt dock inte utan problem, Från Folkkampanjens sida gjordes oupp-hörliga försök att få kontroll över arbetet. Relationerna till Folkkampanjen, som såg kontoret som ett av sina utskott, och till det VPK-dominerade arbetsplatsutskottet – som i Folk-kampanjens namn drev den s k sysselsättningskampanjen våren 1980 – var minst sagt ansträngda.

Därför var det först i allra sista minuten som kontoret, med sin information driven av socialdemokrater för socialdemokrater, lyckades få kontakt med 5 300 arbetsplatsombud.

Den uppenbara slutsatsen är dock att Löntagarnas Informationskontor dels kom igång för sent för att framgångsrikt kunna bemöta den socialdemokratiska linje 2-propagandan, dels på grund av bindningen till Folkkampanjen inte fick den fristående ställning till centern och VPK som krävdes för att bli trovärdigt i socialdemokraters ögon.

Vad visar dessa två exempel?

Vi kanske inte har fått veta vilka fel man gjorde, men fått en aning om hur stelbentheten inom organisationskartellen avskar möjligheterna till ett flexibelt agerande och omöjliggjorde ett kritiskt tänkande kring frågorna hur når vi ut? Till vilka?

Låst i formen en organisation, en ledning och en linje var det inte många handlingsalternativ kvar.

En schizofren strategi med flera rätta linjer, med flera partiellt arbetande organisationer osv hade helt klart gett oss en helt annan folkröstningskampanj och möjligen också ett annat resultat den 23 mars 1980.

LF

Almstriden

Det finns emellertid några tillfällen när man har följt en schizofren strategi, och lyckats just därför att man har gjort det. Ett av dem tillfällena var Almstriden 1971. Dvs kampen för att bevara dungen runt Tehuset i Kungsan, som myndigheterna ville såga ner för att ge plats åt en T-banenedgång.

Under den period som ledde fram till stormningen av Almarna natten till tisdagen den 12 maj fanns det två politiska linjer, som tidvis stod i hård motsättning till varandra. Sista stormötet före striden kom det till så hård konfrontation att massmedia spekulerade i definitiv splittring.

Dels var det Alternativ Stads vänliga, hyggliga, pacifistiska linje. Vi skulle inte använda våld, kampen gällde att mobilisera opinionen, vi skulle sätta upp oss på telefonkedjan för att kunna demonstrera vår protest när almarna fälldes.

Dels var det anarkisternas tuffa ”direkt-aktion-linje”. Vi skulle självklart storma träden och om nödvändigt slåss med polisen.

Den definitiva splittring som pressen räknade med den 10 inträffade aldrig. Båda linjerna fortsatte att samarbeta inom ramen för samma aktion. Efteråt påstod anarkisterna att det var dom som hade räddat Almarna och att Alternativ Stad falskeligen hade tillskansat sig äran. För träden stormades ju, det kon till hård konfrontation med polisen, folk kastade sten på dem och de som höll i motorsågarna hejdades med hot om våld.

Men den våldsamma aktionen skulle inte ha lyckats om den hade drivits som ”rätt linje”.

Alternativ Stads vanliga, hyggliga politik byggde upp det ska läge som tillät den anarkistiskt direkta aktionen att komma till uttryck med allas gillande – från hippies sill östermalmstanter, från skolungdomar till tidningsredaktioner. Hade vi splittrat upp oss på två ”rätta linjer” som ömsesidigt hade försökt förgöra varandra hade vi antingen fått en lugn demonstration med fällda träd eller en anarkiststämplad direkt aktion, polisvåld och fällda träd.

Som läget nu utvecklade sig var det polisen som fick ta ansvaret för våldet. Alternativ Stad var ju så hyggliga, det visste ju alla. Och eftersom det var politiskt omöjligt för dem att ta det ansvaret avblåstes aktionen från deras sida.

Eftersom vi var schizofrena - eller som våra vänner på tidskriften Rådsmakt säger om oss, ”fullständigt principlösa” – lyckades vi där dom principfasta skulle ha misslyckats.

JW

Not

1. Det finns också en kunskapsteoretisk motivering till varför ”den rätta linjen” inte håller. Den skulle kunna formuleras så här: Det är omöjligt att sammanfatta världen i en formel. Eftersom det skulle föra alldeles för långt art reda ut alla konsekvenser av detta här hänvisas till Svante Nordins roliga Historia och vetenskap och till Umberto Ecos lite snårigare Den frånvarande strukturen.

Litteratur

Björn Eriksson m f: Det förlorade försprånget (Miljöförbundet)

Tore Gjelsvik: Hjemmefronten (Liber) och som motsats:

Tredje Internationalen: Teser om taktiken, fackföreningsinternationalen och de kommunistiska partiernas struktur och organisationsarbete (Röda häften 3-4)

Kampen sedd ur den amerikanska effektivitetsteorins perspektiv

Lär av direktörerna

Vad innebär det att arbeta effektivt?

Är det att hinna med så mycket som möjligt; att snabbt få ur sig flygblad och utprop, att organisera demonstrationer och uppvisningar i en aldrig sinande ström, att sätta så många personer som möjligt att göra så mycket de hinner?

Eller är det att med uppbyggande av maximala möjliga energi åstadkomma precis det man har satt upp som mål, varken mer eller mindre?

Det tål att tänka på.

En av dem som har tänkt mest är en amerikansk företagskonsult som heter Peter Drucker. Han har faktiskt tjänat ihop en anseende förmögenhet på att sälja sina tankar åt företag och myndigheter som har strävat efter att effektivisera driften, öka sina intäkter och minska sina kostnader.

Det är inte särskilt många som på ett mer genomtänkt sätt har ställt sig frågan om hur man arbetar effektivt, enligt Drucker. Inte ens bland de ständigt vinstjagande företagen. Man betraktar effektivitet som något självklart, något som ligger i närheten av den första tolkningen av begreppet. Och då finns det ändå två uttryck på Druckers eget språk som vardera täcker en av tolkningarna: effectiveness och efficiency.

I och för sig är det inget konstigt med effektivitet heller enligt Drucker. Det vill säga, det är inget som kräver någon särskild talang. Det är bara några enkla tumregler man måste lära in. Den allra första tumregeln är att alla som har något som helst inflytande över verksamheten är beslutsfattare.

Alla som inte gör rena rutinuppgifter. En direktör som gör rena rutinuppgifter: är mindre beslutsfattare än en vaktmästare som gör något för att lösa ett problem.

Den definitionen gör Druckers resonemang intressant för oss i folkrörelserna, eftersom vi bygger vår makt på att alla är delaktiga i besluten. Därför kan Druckers idéer rentav vara ännu mer tillämpliga för oss än de är för företagen. Peter Drucker sammanfattar sin kunskap om effektivitet i fem punkter,

Notera och styr tidsanvändningen

Det finns många saker som är svåra att påverka

och ändra på, sina karaktärsdrag t ex. Men det är lätt att påverka vad man använder sin tid till. Börja att anteckna det, för egen del eller tillsammans med andra. Du kommer att upptäcka att den används till annat än du tror. Drucker menar att den tid man ägnar åt det som är framåtsyftande är för splittrad och för liten. Den bör föras samman och få större utrymme. Dessutom finns en tendens att ägna för mycket tid åt möten och för lite tid åt aktioner eller annat utåtriktat arbete. Den synpunkten gäller förstås inte om huvudsyftet med verksamheten just är att stärka den egna identiteten, som det är inom t ex kvinnorörelsen.

Fokusera på det utåtriktade resultatet

En organisation har inget syfte i sig själv annat än som medel för att nå vissa mål. Exempelvis som kontaktlänk mellan folk som arbetar med samma sak, eller en miljö att utveckla en teori för verksamheten. Det låter kanske självklart, men varje organisation kan testa om det är det: ser dom det som sin plikt att samarbeta med andra om dom lättare når sitt mål på det sättet än om dom arbetar ensamma – även om den egna organisationen inte får någon fördel av det?

Målet ligger utanför organisationen.

Varje organisation löper risk att hamna i en labyrinth av arbete som inte syftar till något utanför organisationen. Söka bidrag från myndigheter för att få råd att hålla sig med de avlönade personer som krävs för att sköta alla bidragsansökningar. Informera ”medlemmar” som aldrig hörs av och vars intresse är mycket tvivelaktigt, osv.

För att veta om man gör något över huvudtaget måste det finnas ett mått på resultatet. För ett företag som har vinst som mål är det lättare än för oss som har svårgripbara politiska syften. Men principen är densamma.

Det är nödvändigt att ha ett klart formulerat mål, och att var och en frågar sig ”vad kan jag bidra med för att uppfylla målet?”. Inte minst viktigt är det för att nya människor ska kunna engageras. Satsa på varje persons starka sida

Den här punkten kom Drucker på när han sökte skillnaden mellan amerikanska och japanska företag. I USA funderade man mycket över problem, man körde med sensitivitetsträning för direktörer osv, men i Japan hade man aldrig bort talas om sånt. I den japanska storindustrin är man nämligen hellivsanställd, och därmed tvingas företagen satsa på folk de för alltid har anställda. Dom tvingas satsa på människors styrka istället

för att fundera över vad dom har för fel.

Det finns ingen som kan allt, letar man efter dom kommer man ingen vart. Men man kan bygga på vad var och en kan. Det har inget med extrem arbetsfördelning att göra; en människas starka sida kan användas till mycket. Den som är slängd i att formulera sig kanske både kan förhandla med myndigheter och göra utskick, t ex. Den som är händig med verktyg kanske både kan göra utställningsmodeller och göra en scen.

Det viktigaste först

Detta är det grundläggande steget. Man bör fokusera på det som ger mest resultat och sortera bort sånt som görs bara för att det ska göras – att man gör en demonstration för att man alltid har gjort demonstrationer, att man repeterar sig själv.

Det effektiva beslutet

Drucker talar i och för sig om beslut som fattas i större organisationer, men det gäller också för mindre.

Det finns ofta en tendens att göra det till ett egenvärde att fatta en massa beslut. Det är farligt. Det karaktäristiska för ett effektivt beslut är att man väntar med det tills man kan genomföra ett beslut som löser en väldig massa problem. Istället för att man fattar en massa detaljbeslut som man borde klara av med en bra rutin.

Drucker använder ett exempel från den amerikanska telefonbranschen. Näringslivet hade länge fört ett krig mot alla statliga regleringar, vilket tog en massa energi till ingen nytta. Här visade det sig vara effektivt att bryta med föreställningen att statliga regleringar var något farligt: ett telefonbolag kom överens med staten om vilka regleringar som var nödvändiga, och sen höll man sig till dem. Genom ett enda beslut slapp man en massa.

En motsvarighet från en mer näraliggande verksamhet är beslutet att upprätta ett Löntagarnas Informationskontor under folkomröstningen om kärnkraft. Innan dess hade man försökt få med något om arbete i allt material man gjorde, och det hade inte blivit bra. Det hade en omisskännlig c-vpk-prägel, och möttes med missstro från den s-dominerade fackföreningsrörelsen. Genom att man upprättade informationskontoret som bemannades med socialdemokrater, och fick att redaktionellt förhållande till Folkkampanjen, fick man under kampanjens elfte timme igång kontakterna med fackföreningsfolket.

Framväxten av ett effektivt beslut kan beskrivas i

fem steg.

Det effektiva beslutet

Effektivitet är en skapande process

Det effektiva beslutet inträffar när man har insett att ett sedan länge känt problem inte går att klara av inom rådande problemlösningsmönster. Det måste lösas på ett nytt sätt, man måste uppfinna en helt ny modell, ta ett kvalitativt steg. Naturligtvis klarar det nya sättet att lösa problem också av de gamla vanliga rutinerna som inte har vållat några svårigheter.

Ett exempel: Man kan inte bara hålla på att småbråka med socialdemokraterna hela tiden. Det kan vara bättre att hitta ett nytt förhållnings-sätt till dem. T ex göra något tillsammans med dem, gärna på något som dom uppfattar som ”sin planhalva”.

Det krävs nyskapande. På 60-talet märkte någon i Clarté att det inte räckte med att bara vilja ha ”fred i Vietnam” – man måste också solidariser sig med de angripna och kräva att angriparen drog sig tillbaka. Ungefär vid samma tid märkte man att det inte räckte med tidningsskriverier och politikeruppvaktnings – man ordnade demonstrationer och fick fart på gatans parlament igen, gav demokratin som alltmer sövts ner i riksdan ny luft.

Det effektiva beslutet enligt den här beskrivningen behöver inte tillgripas när problemet är mycket tillfälligt och inte kan antas uppstå igen. Då går det bra att improvisera.

Hur ser det läge ut då man med de resurser man har kan uppnå sitt mål?

I amatörpolitisk praktik är det vanligt att man utgår från det omedelbara, det förestående: När ska vi göra nästa demonstration? Hur ska vi trycka tiotusen affischer? Istället för att tänka: Hur ser läget ut när vi får igenom det här kravet? Och sen försöka bygga upp läget så att det blir så.

Det kan t ex innebära frågor av typen ”Hur många, och vilka, måste man vinna över på sin sida i x-partiet för att hela partiet ska svänga?” eller ”Hur många, och vilka, ska man ta kontakt med inom skolan för att diskussionen ska börja där?”

Och sen anpassa metoderna efter det syftet.

Det här sättet att tänka bakifrån är förstås självklart för de politiska proffsen, och är antagligen hemligheten bakom deras framgångar.

Ett konkret exempel på hur man inte tänker

bakifrån var Alternativkampanjen. Man var hur eniga som helst om sin paroll ”själv tillit, solidaritet, resursbevarande”, men ändå fanas hela tiden en latent konflikt mellan dem som var nöjda med att göra en utställning och dem som ville göra en utställning i kombination med seminarier, samhällsutredning och uppbyggnad av folkrörelsesamarbete i Norden. Man hade ingen enighet om vad man ville uppnå med sin kampanj och därför fanns ingen vägledning för handling.

Först när man vet vilken lösning som fullt ut tillfredsställer en kan man göra tillfälliga kompromisser

Det är livsfarligt att sätta sina mål utifrån vad som kan vara ”realistiskt” att få igenom. Då har man kompromissat från starten, och det leder oftast ut i ett gungfly av fortsatt kompromissande. Först kan man bestämma sig för vad man vill. Sen göra tillfälliga kompromisser.

Att exempelvis Folkkampanjen bestämde sig för att avveckla kärnkraften på tio år torde ha fått många att dra slutsatsen ”då är det väl inte så farligt med kärnkraft då”. Att den aktionsgrupp som försökte stoppa motorvägen genom Fällan söder om Stockholm i mitten av 70-talet inte vände sig mot motorvägar och massbilism generellt utan bara mot en motorväg just där fick dem att framstå som lokalegoister. Att å andra sidan några på 60-talet bestämde sig för att inte kompromissa om vem som var angriparen i Vietnam skapade en av de största folkrörelserna någonsin. Man tjänar inte på att vara feg,

Ett bra beslut omfattar förutsättningarna för att handlingen ska lyckas

Ett beslut bör inte bara ta fasta på målet, Det man vill påverka har ofta orsaker som också måste påverkas.

Drucker nämner ett monopolföretag där man beslöt att målet för verksamheten inte längre skulle vara ”största möjliga vinst” utan ”bästa möjliga service”. Man insåg helt riktigt att det krävde att belöningsystemet inom företaget ändrades så att det var den mest serviceinriktade som i fortsättningen fick mest prestige, inte den som drog in mest pengar som det hade varit tidigare. Att enbart besluta om förändrade mål skulle i det här fallet ha framstått som en floskel, som inte hade påverkat de anställdas handlande ett dugg. Det kan vara svårt att analysera hur mål och förutsättningar hänger samman. Man måste ha en hög grad av förståelse för det problem man vill

lösa. Om problemet är svårt – vilket det ofta är – blir inte heller tanken så lättgripbar.

Att tanken bakom beslutet är komplicerad behöver däremot inte betyda att genomförandet är det. Genomförandet bör om möjligt vara enkelt.

Nådde vi det vi ville?

Det måste finnas en återföring där man kontrollerar om man verkligen nådde det resultat man ville. Det måste finnas en möjlighet att pröva verksamheten. Det är enkelt i Druckers fall – det är bara att titta i bokslutet. För oss som arbetar för svårgräpbara, inte sällan mycket långsiktiga mål är det svårare. Men inte mindre nödvändigt. Långsiktiga mål är ofta luddiga: ett resursbevarande samhälle, fred, jämlikhet osv. Men sådana långsiktiga, luddiga mål kan operationaliseras; man kan bryta ner dem i mindre stegvisa delmål – förutsatt att delmålen kritiserats och ständigt jämförts med helhetsmålet.

Ett mål som ”bilfri stad” kan brytas ner i t ex ”kollektiv trafiken ska bli ett verkligt alternativ”, vilket i sin tur kräver ”kollektivtrafiken måste få förtur överallt”, ”satsa de oanvända resurserna på kollektivtrafiken” osv. Andra möjligheter är naturligtvis också tänkbara.

På det sättet kan man lättare se om man är på rätt väg.

Begreppet delmål har att göra med det sätt att tänka bak ifrån som vi talade med ovan. Delmål är mål på väg till målet. Inte målet delvis uppfyllt. En kärnvapenfri zon i Norden är t ex inte nödvändigtvis något delmål till en kärnvapenfri värld – om det inte gör kärnvapenavrustningen i stormaktsblocken lättare. Ett delmål är inte samma sak som en kompromiss.

TB

Finns det inte en risk i att ta över andras idéer?

Kan de här tankarna användas av oss, som har andra syften än de som tankarna har skapats för? Och även om vi kan – är det bra? Kan vi hamna lika fel som Lenin och Trotskij när de tog över taylorismen? (1)

Finns det några kriterier vi kan bedöma detta efter?

Ett spår är att Druckers teser inte syftar till kontroll av andra. De syftar inte till att bygga upp en hierarki. I alla fall om man förutsätter att alla medverkandes syften är desamma som organisa-

tionens.

Det gör att dom nästan passar bättre för oss än för företagen.

Ändå finns det förstås ett problem: synen på rationalitet och effektivitet. Visst kan effektiviteten gå ut över mer allmänmänniska mål – exempelvis kan kravet på resultat stöta ut dem som inte arbetar lika snabbt som föreningsproffsen, och kravet på att man ska få något gjort kan låta de sociala behoven bli lidande.

Men den motsättningen är mest skenbar, och framför allt kortsiktig. För folkrörelseras mål är mångsidiga. De är att en allsidig mobilisering av människor ska förändra samhället. Att människor växer i rörelsen är en del av målet – det är något helt annat än Druckers egna ensidiga profitintressen och taylorismens kontrollintresse.

Om man själv inte växer som människa kan man inte delta i kampen för att ändra de globala maktstrukturerna på ett effektivt sätt. Om vi inte alla blir bättre på alla områden än våra motståndare kan vi aldrig lyckas. Så när vi tillämpar Druckers knep för att effektivisera arbetet måste vi tänka på att ändamålen visserligen helgar medlen, men art medlen samtidigt påverkar målen,

Not

1. Därmed inte sagt att de, i det läge de befann sig, nödvändigtvis handlade fel. Men det kan ändå utgöra en varning för oss.

Litteratur

Peter Drucker: *The Effective Executive* (Pan Books)

Litteratur

Folkrörelserna har diskuterat strategier och taktiker lika länge som de har funnits. Här har vi gjort en sammanställning av en del litteratur som vi tycker är ovanligt spännande, sett utifrån dagens situation. En del har redan nämnts i texten, men kräver utförligare presentation.

Pau Puig i Scotoni: Att förstå revolutionen (Zenit)

PPS är den som ger den lättläsligaste inkörsvägen till det praxeologiska tänkandet. Han har en särskild avsikt med det: att ge en förklaring till varför de underordnade klasserna i Europa aldrig lyckades göra någon revolution. De satte helt

enkelt målet så högt att de inte kunde betala priset, alternativt (i socialdemokratins fall) gav upp. PPS föreslår en ny strategi. ”I stället för att syfta till att påtvinga motparten en villkorslös kapitulaton – dvs expropriera den utan kompensation och beröva den dess handlingsfrihet – avser den moderata revolutionen ’blott’ att tvinga motparten att förhandla.” Ty ”den moderate revolutionären. . . tror på möjligheten av att skapa en bättre värld (ty utan tro och h visioner går den inte att skapa) men han tror på en mindre utopisk utopi.” Att ge motståndaren en utväg, att inte tvinga honom att slåss för livet alltså.

Praxeologin är bara en del av PPS' teoribygge, Han vill dra en lans för den klassiska statsfilosofin: Montesquieu, Hobbes, Tocqueville. De insåg till skillnad från de flesta marxister, säger PPS, att de härskande inte bara är utsugare utan att de också styr samhället i en farlig värld, och att detta kräver både kunskap och ”moral”, Vi måste bryta med vår vana att bara betrakta makten ur godperspektiv om vi nånsin ska kunna sätta de makthavande åt sidan.

I det sammanhanget kan det vara intressant att se Mer PPS' bok har tagits emot. Faktum är att få känner till den. Den har inte bidragit till någon debatt – utom i tidskriften Zenit där PPS är redaktionsmedlem, och en något förvirrad recension i Gnistan. Den partianiknutna tidskriftsfloran har annars hållit tyst. Om det beror på att det något känsligt han talar om, eller om partifolket bara inte förstår språket undandrar sig vårt bedömande.

Vladimir I Lenin: Vad bör göras? (Arbetarkultur m fl)

Det har bara hänt en gång att någon systematiskt har undersökt vilka problem en rörelse har och försökt föreslå botemedel. Det var för över åtti år sen och den som tog sig an det grannliga projektet var en ryss, Vladimir Lenin.

Läget var i korthet att en våg av studentdominerade marxistiska studiecirkelar hade växt fram, som hävdade den ekonomiska kampens och den lokala nivåns företräde. VL påvisade att det inte skulle räcka; utlämnade åt sig själva skulle de lokala, småskaliga grupperna dö ut när den tillfälliga entusiasmen svalnade och den systemanpassande repressionen skarptes. VL såg att det krävdes något enande, ett större projekt. Konkret föreslog han en nationell tidning som samtidigt verkade som organisatör för ett parti. Detta visade sig kunna lösa så problem samtidigt: dels gav

det de lokala grupperna makt nationellt, dels blev det fler lokala grupper än vad lokalgruppsivrarna nånsin lyckades åstadkomma själva.

Det finns mycket att hämta hos denne författare. En livaktig kommenterande litteratur har också växt upp. Plus en politisk praktik som tyvärr har missuppfattat poängen – istället för att tillämpa metoden går den direkt på slutsatserna och kopierar dem, oavsett förutsättningarna,

En tveksamhet VL gör sig skyldig till är att han inordnar all politik eder motsättningen kapital/arbete, vilket har visat sig förlamande för en allsidig systemkritisk mobilisering. Dessutom ser VL partiet, dvs den allsidiga politiska organisationen som den självklara ledningen för all kamp. Möjligheten att ständigt växla mellan olika former för organisering och utifrån rörelsen som helhet välja den vid varje tillfälle lämpligaste spjutspetsen – ett parti, ett samarbete mellan organisationer, en direkt aktion – tas inte ens under övervägande, Vilket i praktiken har visat sig leda till politisk initiativlöshet och hämning.

Men VL har i alla fall kommit längre än alla andra. Till skillnad från såväl anarkister som socialdemokrater försöker han i alla fall ta itu med den politiska kampen som helhet. Det är synd att ingen har tagit vid där han misslyckades.

Saul Alinsky: Rules for Radicals (Random House)

SA var ”organisatör”, dvs han åkte runt i USA och hjälpte förtryckta att ta upp kampen mot sina förtryckare. Här är några av hans råd och tips:

- Makt är inte vad man har utan vad motståndarna tror att man har
- Gå aldrig utanför erfarenheterna hos dina egna
- Gå däremot utanför motståndarens erfarenheter så ofta du kan
- Tvinga motståndaren att leva upp till sina egna regler
- Löjet är ett mycket starkt vapen
- En taktik som inte är rolig är en dålig taktik
- En taktik som drar ut på tiden förlorar sin kraft
- Håll trycket uppe, t ex genom att slåss för olika saker samtidigt
- Hotet är ofta mer skrämmande än saken själv
- Priset för en lyckad attack är att man måste komma med ett konstruktivt alternativ
- Välj ett mål, håll fast vid det, personifiera det och polarisera
- Den verkliga aktionen ligger i motståndarens motaktion; rätt handledd blir motståndaren din främsta styrka

- Taktik, liksom organisation, liksom livet, kräver att man ständigt förändras.

SA:s råd rör taktiken. Övergripande strategier hade han inget till övers för. Kanske hade det med USAs splittrade verklighet att göra, men för SA var kampen alltid konkret och partiell och gällde ”eviga värden”: att ”the Have-nots” förmåga att kämpa mot sina förtryckare måste förbättras här och nu. Han var visst inte främmande för revolutionära förändringar, men just nu gällde det reform, och realist som han var anpassade han sig smidigt till det.

”Result is what matters” skulle ha kunnat stå som motto för den här boken. Den som rycker att det viktigaste är att hålla sitt samvete, sina händer och sina principer rena ska nog inte läsa den, han blir bara sårad.

Thomas Mathiesen: Makt och motmakt (Korpen). Det ofullgångna (W&W)

TM behandlar främst den oppositionellt arbetandes risk att antingen utdefinieras, dvs bli betraktad som orealistisk, för att inte säga stollig, eller också i rädsla för detta öde kompromissa ihjäl sig, indefinieras. TMs lösning är en både-och-strategi: att förbli oavslutad, ofullgången, kunna insistera på båda lösningarna, kunna tolkas i båda riktningarna. En rörelse måste för att vara levande och expanderande ha två olika dimensioner.

Å ena sidan måste man vägra att acceptera samhällets grundpremiss. En miljörörelse kan t ex inte acceptera kravet på kapitalackumulation som självklart; en elevrörelse kan inte acceptera de vuxnas ensidiga rätt att sätta sig till doms över de unga, De egna värdena måste alltid sättas i första rummet, man måste utgå från dem.

Å andra sidan måste man kunna konkurrera med den etablerade makten om att erbjuda lösningar på sådant som många uppfattar som verkliga problem.

På många sätt är TM oklar – det kanske hör till den eftersträlvade mångtydigheten. Jag tror att det till stor del handlar om att vara konsekvent endast i förhållande till målen, aldrig till medlen. En rörelse ska inte vara logisk och välja t ex reformism av princip. Ju färre principer man har i förhållande till sina motståndare, desto svårare är det för dem att ringa in en och placera en i den bur dom har snickrat till åt en.

Ikkevoldsaksjon (Pax)

Den här boken skrevs redan 1971, och det känne-

tecknar dess uppfattning om ickevåldsbegreppet. Den ensidigt defensiva uppfattning som tyvärr dominerar inom dagens fredsrörelse – ”snälla politiker, ni kan väl låta oss få överleva åtminstone” – ser man inte så mycket av. Tvärtom.

”Karaktäristiskt för ickevåldskamp är i första hand tvåsidigheten: undergrävande och konstruktiva kampformer. Icke-våldskampen är med andra ord inte i huvudsak defensiv, utan lägger huvudvikten på offensiv kamp, t ex genom att förverkliga initiativ som stärker de oppositionella och främjar deras mål och därmed det nya samhällets förverkligande.”

De undergrävande och de konstruktiva metoderna sker på tre nivåer.

Undergrävande – Konstruktiva

Protest – Framställning av det eftersträvade

”...glider gärna över i varandra....”

- protestbrev

- att bära märken eller symboler

- gatuteater

- konferenser

Legalt ickesamarbete – Uppbygge av egna organisationer

- köpbojkott- alternativ undervisning

- social bojkott- egen produktion

- laglig strejk- eget distributionsnät

Civil olydnad– Civilt maktövertagande

- olaglig strejk- ockupation

- skattevägran- arbete under ockupation

- blockad- etablerande av egna statsadministrerande instanser.

Att sträva efter att etablera egna statsadministrerande instanser är kanske inte fredsrörelsens mål idag i Sverige?

Björn Eriksson m fl: Det förlorade försprånget (Miljöförbundet)

Det här är det hittills enda försöket att göra en kritisk granskning av folkomröstningskampanjen, det enda försöket att ställa frågan ”varför misslyckades den största mobiliseringen för samhällsförändring sen kriget, varför kunde en stor folklig revolt kanaliseras in i ett tamt parlamentariskt spel och förlora hela sin förändringskraft”.

Vårt exempel från folkkampanjen i det här häftet utgår från samma perspektiv som BE mfl. Det vill säga att den hierarkiska organisationsformen hindrade att kärnkraftsmotståndet kunde utnyttja hela sin kraft, medan ja-sidan i enlighet med sin borgerliga tradition kunde använda en både-och-strategi och vinna.

Att det blev så kanske inte främst berodde på

att både vpk och centern ägnade sig åt ett hänsynslöst partitaktiskt intrigerande på rörelsens bekostnad – vilket också dokumenteras. Utan i minst lika hög grad på att rörelsens aktivister inte själva visste vad dom ville. I det läget var det lätt för de professionella politikerna att tillgodose sina yrkesintressen.

Det förlorade försprånget hör också till de nertystade böckerna. Trots att den alltså är den enda granskningen av den största folkrörelsen efter kriget har den recenserats i ett fåtal tidskrifter: den lilla anarkisttidningen April, SAFEs interntidning Dialogen, Arbetaren och en del interntidningar inom Folkkampanjen och miljö-rörelsen. Av vänsterns alla tidskrifter är det bara Vpk-information som har nämnt den, genom Per Francke. Andan av ”varför gräva i gamla misslyckanden” är kompakt. Till oändlig skada för folkrörelsernas fortsatta arbete.

”...långa självbespeglingsparader med enkelt skvaller och något mer kvalificerat förtal. Ofta har man anledning undra om det är illviljan eller okunnigheten som står i främsta rummet...” Per Francke, vpk.

Gräsrotshandboken (A&K)

Gräsrotshandboken är en klassiker på sitt sätt, och kan därför inte förbigås, men strängt taget hör den inte till ämnet.

Kunskaperna om kulor och krut och soldatexercis står i samma förhållande till krigskonsten som svärdsmedens hantverk står till fäktkonsten, skrev Clausewitz. Och samma är förhållandet här. Det är naturligtvis nödvändigt att känna till hur man praktiskt arrangerar en demonstration, eller vilka åtbörder som lättast stämmer okända människor sympatiska till en. Men politik är en skapande process. Konsten består i att veta när man ska tillämpa knepen, och när man ska göra något annat.

Gräsrotshandboken är, liksom sin föregångare, den likaledes norska Håndbok i miljøvern, en oumbärlig handbok i hantverket – för den som inte har lärt sig det genom praktik. Båda kan sägas sammanfatta de praktiska mobiliserings-erfarenheterna från kampen mot EG i Norge, enfrågerörelsernas höjdpunkt i industrivärlden. Men några strategiska kunskaper ger den inte.